

POVRŠINSKA PALEOLITSKA NAJDBA IZ RUPERČ VRHA NA DOLENJSKEM

MITJA BRODAR

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana

Površinske najdbe paleolitskih artefaktov v splošnem nikakor niso redke. Poznamo že mnogo postaj, ki so pogosto tudi zelo bogate. Toda v Sloveniji smo vedeli doslej samo za eno tako najdbo. V Dobravljah pri Dutovljah na Krasu so našli še pred zadnjo vojno artefakt moustérienskega tipa. O najdbi je le kratko poročal R. Battaglia.¹ Žal je artefakt izgubljen; pri nas ga ni in tudi v Italiji, kolikor nam je znano, ne vedo zanj.

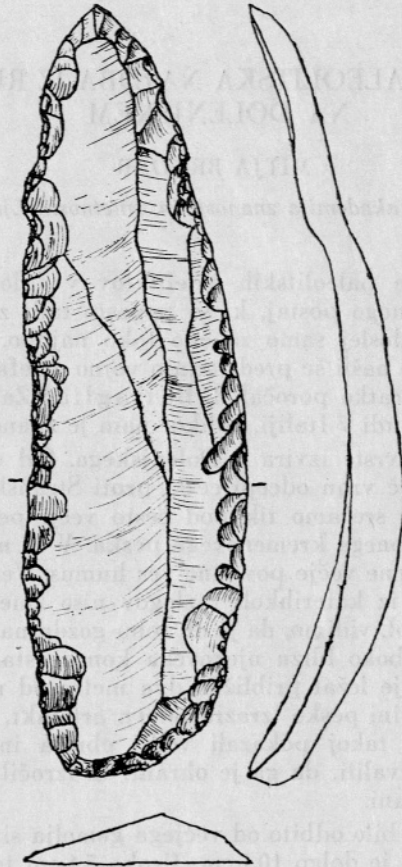
Druga najdba te vrste izvira z Dolenjskega. Od ceste Novo mesto—Uršna sela se v Ruperč vrhu odcepi cesta proti Stranski vasi. Samo nekaj sto metrov od odcepa srečamo tik pod cesto večji peskokop, v katerem izkoriščajo ležišče drobnega kremenovega peska. V ta namen je bil že svoj čas odstranjen z določene večje površine ves humus. Vendar peska na tako pripravljenem terenu iz katerihkoli razlogov niso zmerom odkopali. Ako gledamo s ceste navzdol, vidimo, da je ob robu gozda na desni strani peskokopa in že precej globoko blizu njegovega konca ostal neizkoriščen ozek pas brez humusa. Tu je ležal približno dva metra od roba še nedotaknjenega humusa na površini peska izrazit kamen artefakt. Našli so ga delavci v jeseni leta 1962 in takoj pokazali vodji obrata ing. A. Korenčanu. Njemu se moramo zahvaliti, da ga je ohranil in izročil katedri za kvartarologijo FNT v Ljubljani.

Rezilo (sl. 1), ki je bilo odbito od večjega gomolja sivega, nekoliko marmoriranega kresilnika, je dolgo 10,1 cm, široko 3,1 cm ter ima največjo debelino 0,8 cm. Takó rezilo samo kakor tudi bolj ali manj vzporedni sledovi že prej odbitih rezil na njegovi dorzalni strani izdajajo mlajšepaleolitsko tehniko odbijanja. Bulbus je komaj zaznaven. Udarne ploskve ni, ker je bila zelo majhna in je s poznejšim retuširanjem bazalnega dela v konico povsem izginila. Koničasta rezila, med katere sodi tudi naše rezilo, imajo največkrat konico na terminalnem koncu. Rezilo iz Ruperč vrha pa spada med redkejšje primerke s proksimalno izdelano konico. Lamela je precej ukrivljena, kar dela vtis večje starosti artefakta. Obdelava je zelo skrbna in totalna po vsem obrobju. Retuša je toliko strma, da jo moremo smatrati za

¹ R. Battaglia, *L' uomo fossile nel Veneto*, Atti del Reale Istituto Veneto di scienze, lettere ed arti XCVIII, 1958—1959, 457.

pravo aurignaško. O gravetiranju ni nobenega sledu. Širši terminalni konec zbuja vtis zasilnega praskala. Stranska robova nista popolnoma izravnana, videti je manjše vdolbine in zobce. Prave izjede pa ni nobene.

Na podlagi samo enega artefakta in brez vseh drugih podatkov je seveda nemogoče reči kaj gotovega o njegovi starosti in ožji kulturni pripadnosti. Do neke mere pa je treba vsaj poskusiti.

Sl. 1. Rezilo iz Ruperč vrha. Nar. vel.

Abb. 1. Die Klinge aus Ruperč vrh. Nat. Gr.

Po oblikovni presoji bi rezilo spadalo v kasni aurignacien. Drugi argument, ki ga lahko uporabimo, pa je material, iz katerega je izdelano. Značilen je ta za naše gravetne postaje in ga v drugih dobah pri nas le redko naletimo. Večja skupina teh postaj (Županov spodmol pri Saječvah, Jama v Lozi pri Orehku, Ovčja jama in Zakajeni spodmol pri Prestranku) leži sicer daleč vstran na Krasu, toda novo odkrita postaja v Ciganski jami pri Željnah, za katero domnevamo, da tudi pripada gravettienu, ima artefakte iz podobnega materiala. Vendar so rezila te skupine jamskih postaj manj

obdelana in v splošnem tudi manjša. Rezilo iz Ruperč vrha bi bilo potemtakem prisoditi neki starejši stopnji, ki je iz jam še ne poznamo. Tako pa se že zelo približamo kasnemu aurignacienu, kamor bi rezilo oblikovno spadalo, kakor smo že zgoraj omenili.

Aurignacien se pojavi v würmskem interstadialu I/II, pri nas v njegovi drugi polovici. Zato moramo nastanek našega rezila hipotetično postaviti v obdobje drugega würmskega stadiala, ki mu potem sledi würmski interstadial II/III z že razvito gravettiensko kulturno stopnjo.

Čeprav je rezilo iz Ruperč vrha težko določeno klasificirati in zanesljivo kronološko uvrstiti, je vendar pomembno, ker odpira pogled na nov teritorij. Ozemlje od Novega mesta do Gorjancev je s to najdbo postalo močno zanimivo. Upamo namreč lahko, da bodo na drugih mestih tega ozemlja odkrite številnejše najdbe, ki jih na Ruperč vrhu kljub ponovnemu preiskovanju bližnje okolice nismo mogli zaslediti.

ZUSAMMENFASSUNG

Ein paläolithischer Oberflächenfund aus Ruperč vrh in Unterkrain

Am Rande der Quarzsandgrube bei Ruperč vrh in Unterkrain fanden im J. 1962 die Arbeiter auf einer vom Humus entblößten Stelle eine randlich total retuschierte Klinge aus grauem, etwas marmoriertem Feuerstein (Abb. 1), welche mit Rücksicht auf die Bearbeitung und das Material dem Spätaurignacien des zweiten Würmstadials zugewiesen werden kann. Weitere Funde kamen auf dieser Stelle trotz mehrmaliger Nachsuche nicht zum Vorschein. Der Fund lässt die Annahme zu, dass auch das Gebiet zwischen Novo mesto und dem Gebirge Gorjanci zur Altsteinzeit besiedelt worden ist und hier mit weiteren Entdeckungen zu rechnen ist.